

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu

Webinaarit 23.-24.5.2023

An illustration from a top-down perspective showing six stylized people of various ethnicities and ages sitting in a circle on a yellow background. One person with red hair is writing on a white sheet of paper with a grid. Another person with brown hair is pointing at the paper. The others are looking on. The text is centered over the group.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu ja lainsäädäntö

Tasa-arvolaki 5 b § ja yhdenvertaisuuslaki 6 a § sekä HE:t

- Varhaiskasvatuksen järjestäjä ja palveluntuottaja vastaavat suunnitelmien laatimisesta.
- Varhaiskasvatuksessa toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on **päiväkodeissa** pääsääntöisesti toimipaikkakohtainen ja velvoite koskee myös varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettävää **esiopetusta**.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan yhteiset tasa-arvosuunnitelmat. Kunnan yhteistyössä toimijoiden kanssa laatima yhteinen perhepäivähoidon suunnitelma voi koskea myös alueen yksityisiä toimijoita.
- Lasten osallisuuden toteutuminen ei kuitenkaan saa vaarantua. Kyse on nimenomaisesti lasten oikeudesta, ei velvollisuudesta. Lasten ikä ei ole peruste evätä heiltä osallisuutta. Lasten osallisuutta ja mielipiteen ilmaisua tulee tukea.
- Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä henkilöstön kanssa.

Varhaiskasvatuksen velvoite koskee myös varhaiskasvatuksessa järjestettävää esiopetusta

- Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodissa, koulussa tai muussa soveltuvassa paikassa
- Päiväkodin yhteydessä esiopetusta ohjaa tasa-arvolaki 5 b § ja yhdenvertaisuuslaki 6 a §
- Koulun yhteydessä järjestettyä esiopetusta ohjaa tasa-arvolaki 5 a § ja yhdenvertaisuuslaki 6 §
- Ehdotettavan säännöksen mukaan jokaisessa varhaiskasvatuksen toimipaikassa tulisi laatia toimipaikkakohtainen yhdenvertaisuussuunnitelma ja lähtökohtaisesti toimipaikkakohtainen tasa-arvosuunnitelma
- Oppilaitosten yhteydessä järjestettävän esiopetuksen tasa-arvosuunnittelussa tulee ottaa huomioon lasten ikä ja kehitys sekä lasten ikä- ja kehitystasoon liittyvät erityispiirteet > 5 a §:n lisäksi olla tarkoituksenmukaista soveltaa myös 5 b §:ssä tarkoitettuja seikkoja, joihin tulee kiinnittää erityistä huomiota

An illustration from a top-down perspective showing six stylized people of various ethnicities and ages sitting in a circle on a yellow background. One person with red hair is writing on a white grid paper. The text 'Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu' is centered in the middle of the group.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma

- Tasa-arvolain mukaan suunnitelman tulee sisältää:
 - **Selvitys** toimipaikan tasa-arvotilanteesta
 - Tarvittavat **toimenpiteet** tasa-arvon edistämiseksi
 - **Arvio** aikaisempien toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista
- Pääsääntöisesti toimipaikkakohtaisesti, päiväkodin yhteydessä oleva esiopetus mukana
- Perhepäivähoitajien ja avoimen varhaiskasvatuksen suunnitelmista vastaa kunta yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Yksityinen pph mukaan kunnan suunnitelmaan.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma

- Suositellaan vuosittaista tarkastelua, enintään 3 vuodeksi kerrallaan
- Laaditaan yhteistyössä henkilöstön kanssa, lapsia osallistetaan ikä ja kehitys huomioiden
- Erityistä huomiota tulee kiinnittää vuorovaikutukseen, ohjaukseen, materiaaleihin, lasten osallisuuteen, vanhempien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ennaltaehkäisemiseen ja poistamiseen

Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma

- Suunnitelmassa huomioitava
 - **Miten toiminta vaikuttaa** eri ihmisryhmiin
 - **Miten yhdenvertaisuus toteutuu** omassa toiminnassa
 - **Ryhdyttävä toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi**
- Toimipaikkakohtainen
- Perhepäivähoitajien ja avoimen varhaiskasvatuksen suunnitelmista vastaa kunta yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma

- Suunnitelma laaditaan yhdessä henkilöstön kanssa, lapsilla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi.
- Edistämistoimenpiteiden tulee olla toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.
- Ei velvoitetta vuosittaiseen tarkasteluun.

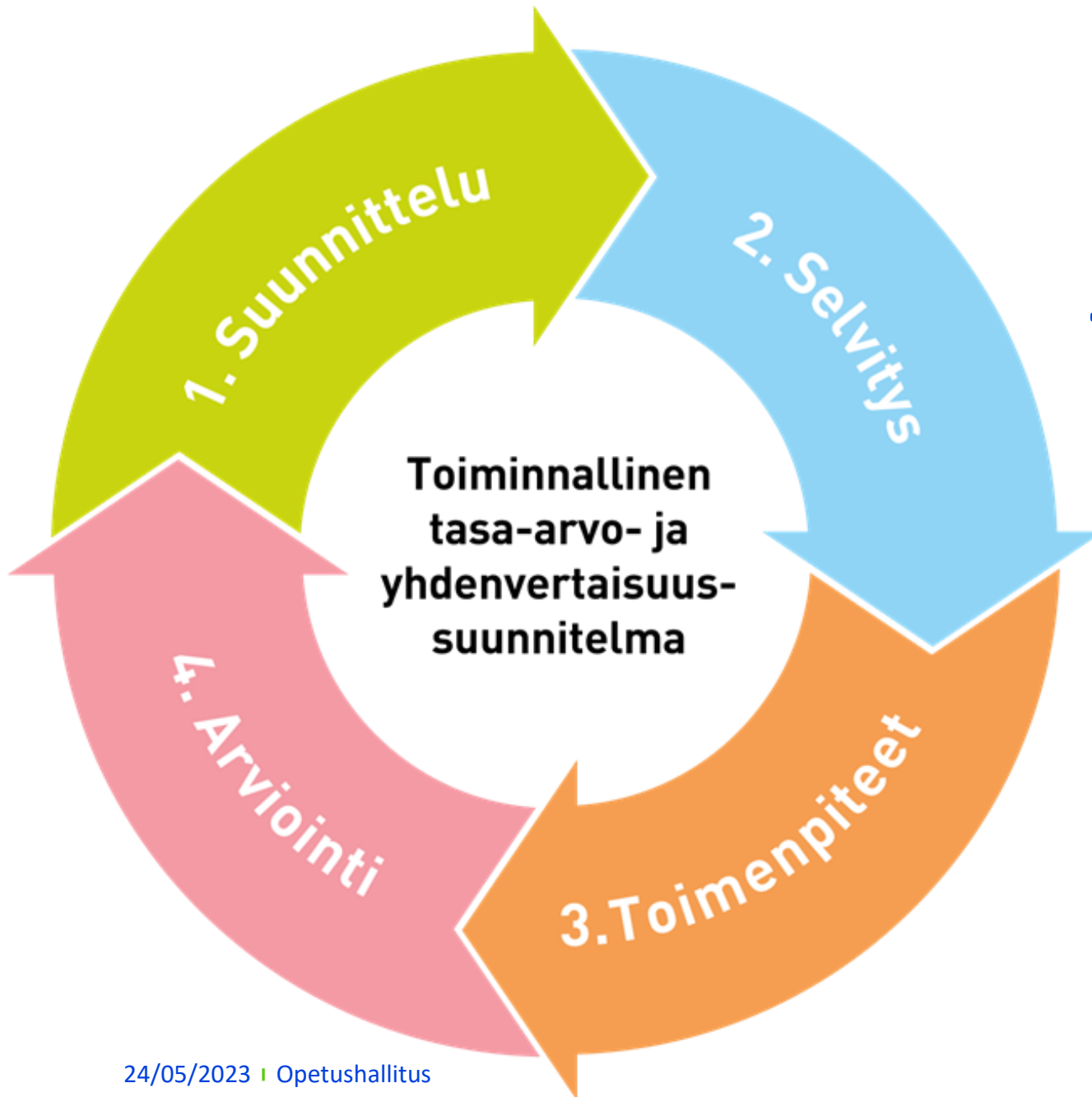
Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma

- Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä tai palveluntuottaja saatuaan tiedon lapsen joutumisesta häirinnän kohteeksi, ei ryhdy käytettävissä oleviin toimiin häirinnän poistamiseksi, on varhaiskasvatuksen järjestäjän tai palveluntuottajan menettelyä pidettävä syrjintänä.

Miksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua kannattaa tehdä yhdessä?

- Syrjintä on usein moniperustaista eli se kohdistuu useampaan kuin yhteen ominaisuuteen tai tekijään
 - Syrjintä voi esimerkiksi kohdistua sekä sukupuoleen että vammaan tai sekä sukupuoleen että uskontoon.
- **Toisaalta haasteena se,** että molemmat näkökulmat pysyvät suunnitelmassa mukana.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus- suunnittelun prosessi

Mallilomake ja ohjeistus

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325

1. Milloin ja miten selvitystä on tehty? Mitä asioita selvityksessä nousi esiin?

Kehitettävä teema

Tavoite

2. Kehittämistoimenpiteet

Aikataulu,
vastuuhenkilö,
milloin arvioidaan

3. Arvioinnin tulokset

Nettiopas:

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Jaa

1.6.2023 alkaen varhaiskasvatusta velvoittaa toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Tämä opas kannustaa pohtimaan arvoja ja asenteita, jotka vaikuttavat omaan ja työyhteisön toimintaan sekä tunnistamaan ja purkamaan eriarvoistavia käytänteitä, jotka ovat esteenä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä työ on jatkuva prosessi ja kytkeytyy muuhun pedagogiseen suunnitteluun. Sivusto käännetään ruotsiksi ke- vään aikana.

Perehdy teemaan

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Selvitysmenetelmiä

Käsitteet

Suunnittelu

Suunnittelu

- Lainsäädäntöön tutustuminen
- Käsitteiden määrittely ja yhteiset keskustelut työyhteisössä
- Suunnitelman sijoittaminen: oma suunnitelmansa vai osaksi jo olemassa olevia suunnitelmia sekä suunnitelman paikallisuus

Suunnittelu

Perehdy teemaan

Toiminnallinen tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuussuunnitel-
ma →

Käsitteet →

Suunnittelu

**Johtaminen ja käsittely
työyhteisössä**

Lainsäädännöllinen perusta

Käsitteet avartavat ajattelua ja muuttavat toimintaa

Rodullistaminen

Prosessi, jossa ihmisiin liitetään esimerkiksi ihonvärin tai uskonnon takia oletuksia, stereotypioita tai ennakkoluuloja esimerkiksi siitä, millaisia kykyjä tai tapoja heillä on. Rodullistaminen syntyy ajatuksesta, että ihmiset ovat eriarvoisia esimerkiksi ihonvärinsä tai alkuperänsä vuoksi.

Varhaiskasvatuksessa rodullistamista voi tapahtua muun muassa silloin, kun lapsi kokee, ettei häntä ihonvärinsä vuoksi päästetä mukaan leikkeihin tai kohtaamisessa huoltajien kanssa, kun henkilöstö olettaa huoltajien uskonnon tai lähtömaan perusteella perheen kasvatukseen liittyvän tietynlaisia piirteitä tai toimintatapoja. Jotta rodullistamista ei tapahdu, on aina mieltä askarruttavista kysymyksistä parempi kysyä, ei olettaa.

Valkonormatiivisuus

Normi, joka kumpuaa käsityksistä valkoisista eurooppalaisista tai muista länsimaalaista muita ylempinä ja arvokkaampina ihmisinä. Valkoisuus toimii usein tiedostamattomana normina, jota vasten vertaamme kaikkea. Se suojaa niitä ihmisiä, jotka kuuluvat sen piiriin, ja antaa heille valta-aseman. Valkoisuus ei liity pelkästään ihonväriin, vaan se on laajempi valtaan liittyvä rakenne. Esimerkiksi saamelaiset, romanit tai venäläiset eivät useinkaan mahdu valkoiseen normiin, vaikka he ihonväriltään saattavat olla valkoisia. Se, ketkä kuuluvat valkoisuusnormin piiriin, voi olla hankala määritellä: kenellä on valta määritellä, kuka kuuluu normiin?

Varhaiskasvatuksessa valkonormatiivisuus voi näkyä siinä, että ihmisten tekoja selitetään esimerkiksi ihonvärin, uskonnon tai kielen perusteella: esimerkiksi ajatukset siitä, että ruskeat ja mustat pojat ovat fyysisesti aktiivisia tai että ruskeat ja mustat tytöt pitävät hoivaamisesta.

Suunnitteluvaihe lomakkeessa

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986
Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325

1. Milloin ja miten selvitystä on tehty? Mitä asioita selvityksessä nousi esiin?

Suunnittelu on aloitettu toukokuussa 2023.

An illustration from a top-down perspective showing six diverse individuals arranged in a circle on a bright yellow background. The individuals are: a person with brown hair in a blue shirt pointing towards the center; a person with dark skin and curly hair in a light blue shirt; a person with orange hair in a pink shirt writing on a white grid paper; a person with dark skin in a green shirt; a person with black hair in a grey shirt; and a person with brown hair in a black shirt. The word 'Selvitys' is written in blue text in the center of the circle.

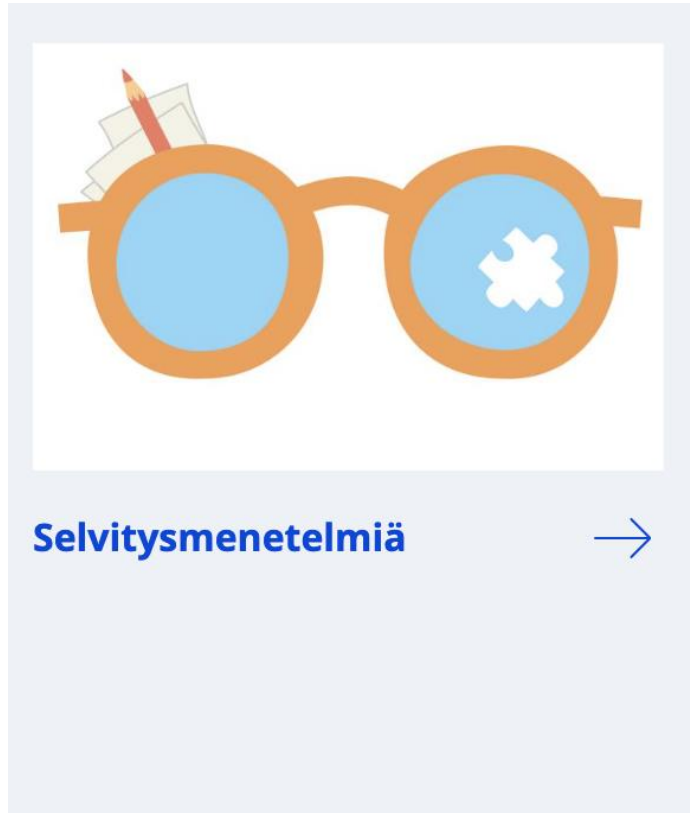
Selvitys

Selvitä

- Selvitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanne
 - Selvitys **toimipaikan tasa-arvotilanteesta**
 - **Miten toiminta vaikuttaa** eri ihmisryhmiin
 - **Miten yhdenvertaisuus toteutuu** omassa toiminnassa
- Selvityksen perusteella tiedetään, mitä kehitettävää toiminnassa on
- Erilaiset menetelmät tukevat tiedonkeruuta ja osallistavat henkilöstöä, lapsia ja huoltajia

Selvitä

Selvitysmenetelmä tasa-arvokasvatuksessa.fi - sivustolta

Tasa-arvo kasvatuksessa

Varhaiskasvattaja

Lasten vastaanottaminen aamuisin

Aamulla vastaanottaessa lapsia, tulisi henkilökunnan kiinnittää huomiota siihen, miten he kohtelevat lapsia ja millaisista asioista heidän kanssaan keskustellaan.

Tässä joitakin vinkkejä siihen, miten tilanteita voidaan havainnoida.

TAVOITE: Luoda aamuisesta lasten vastaanottamisesta tasa-arvoinen tilanne ja kohdata lapset samanarvoisesti.

ARVIOITU AIKA: havainnointi toistetaan useamman kerran, analysointi n. 1h, jatkuva työskentely

TARVIKKEET: muistiinpanotarvikkeet

Valmistautuminen

Työntekijöiden tapoja kohdata lapset aamuisin voidaan tarkastella esimerkiksi kiinnittämällä huomiota työntekijän äänen korkeuteen ja/tai työntekijän antamiin kommentteihin lasten ulkonäöstä/käyttäytymisestä. Valitkaa jokin/joitakin alla olevista teemoista, jota/joita seurataan työntekijöiden käyttäytymisessä

- käytetty äänenkorkeus
- ulkonäköön liittyvät kommentit
- suoriin/käyttäytymiseen liittyvät kommentit
- avoimet kysymykset tai kyllä/ei-kysymykset

Voitte halutessanne myös lisätä muita teemoja.

Selvitysmenetelmä: Videointi

- Tehokas tapa saada tietoa arjesta
 - Tallentaa tiedostamattomankin kehonkielen, puhetavat, äänenpainot ja katsekontaktin
- Toistuvien arjen hetkien kuvaaminen paljastaa rutinoituneet toimintatavat
- Tarkastele esim. näitä arjen hetkiä:
 - Ruokailut
 - Siirtymät
 - Ohjatut tuokiot
 - Vapaan leikin hetket

Selvitysmenetelmä: tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi sivustolta

LEIKKIPISTETAULUKKO

Leikkipiste:	Ketkä leikkivät:	Miten lapsi ohjautui leikkiin (itse/kaverit/kasvattaja)	Leikinohjaus: Kyllä / Ei (aikuisen nimi)	Muita huomioita:

Selvitysmenetelmä: Invalidiliitto

Leikkipaikka

Esteettömillä leikkipaikoilla luodaan kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet leikkimiseen yhdessä ja itsenäisesti.

Leikkipaikan suunnittelun lähtökohtana on se, että liikkumis- ja toimimisesteinen voi olla joko lapsi, häntä vahtiva aikuinen tai leikkipaikalle levähtämään pysähtynyt henkilö. Liikkumisesteiset, näkövammaiset ja allergiset ovat ensisijaisesti suunnittelussa huomioitavia ryhmiä.

Leikkipaikan yleisjärjestelyn pitää olla selkeä ja looginen. Eri toimintojen alueet, kuten kulkuväylät sekä leikkiväline- ja oleskelualueet, täytyy erottaa toisistaan selkeästi erilaisilla pintamateriaaleilla ja väreillä.

Leikkipaikkaa pitäisi ympäröidä aita. Aidassa olevan portin aukon vapaa leveys on vähintään 900 mm, ja lukitusmekanismin korkeus saa olla enintään 850 mm, jotta portin voi avata myös pyörätuolista.

Levähdyspaikkoja on oltava jokaisen leikkikokonaisuuden luona.

Leikkipaikan kulkuväylä

- Kulkuväylän leveys vähintään 1500 mm.
- Pääväylän leveys vähintään 1800 mm, jolloin kaksi pyörätuolia pääsee ohittamaan toisensa.
- Koneellisen kunnossapidon mahdollistava leveys on 2300 mm.

Pehmeä hiekka ei saa estää pyörätuolilla liikkumista leikkipaikalla ja käyttämästä leikkivälineitä.

Yleinen jalankulkuväylä ei saa johtaa leikkipaikan läpi.

Selvitysmenetelmä: tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi -sivustolta

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSKÄVELY

Kävelkää lasten kanssa yhdessä sisä- tai ulkotiloissa valintanne mukaan. Keskustelkaa leikkipisteistä ja tiloista yhdessä.

- Kuka leikkii täällä? Kenen kanssa?
- Miksi joku lapsi ei ikinä vietä aikaa tässä paikassa?
- Miten tiloja voisi muokata niin, että useampi lapsi viihtyisi täällä?
- Mitä kivaa tässä paikassa on? Mistä kiva olo tulee?
- Millainen olisi lapsen unelmien leikkihuone?

Kävelystä voi tehdä myös leikin, jossa olette lasten kanssa seikkailulla varhaiskasvatuksen tiloissa. Reissulle voi lähteä pieni joukko seikkailijoita tarkastelemaan tiloja yhdessä ja tekemään huomioita siitä, mistä paikoista he erityisesti tykkäävät ja miksi. Lapset voivat merkitä mieleiset ja vähemmän mieleiset paikat eri symboleilla, väreillä tai leluilla.

Halutessaan voitte myös keskittyä siihen, miten tiloja voisi muokata tai muuntaa niin, että seikkailijat viihtyisivät siellä paremmin tai haaveilemaan siitä, millainen olisi unelmien leikkihuone.

Miten huoltajat kokevat varhaiskasvatuksen?

- Millaisia perheitä ja huoltajia lapsilla on ja miten he kokevat varhaiskasvatuksen?
- Millaiset asiat ovat heille selviä ja mistä heillä on kysyttävää?
- Miten eri vähemmistöihin kuuluvien lasten huoltajat kokevat varhaiskasvatuksen? Kokevatko esimerkiksi ruskeiden lapsien huoltajat, että lapsen varhaiskasvatus edistää tosiasiallisesti yhdenvertaisuutta ja vai pelkäävätkö he, että lapsi joutuu kokemaan rasismia?
- Miten huoltajat, joiden lapsi kuuluu useampaan vähemmistöön (esimerkiksi kieli ja terveydentila), kokevat varhaiskasvatuksen? Saavatko he riittävästi tietoa ja tukea lapsensa kasvuun?

Selvitysvaihe lomakkeessa

1. Milloin ja miten selvitystä on tehty? Mitä asioita selvityksessä nousi esiin?

selvityksessä tullaan arvioimaan
yhdenvertaisuussuunnitelmasta

Havainnointia tehty syys- ja lokakuussa 2023 videoinnin avulla. Tarkennettu havainnointia keuhuihin, kirjoihin ja leikkeihin lomakkeiden avulla marraskuussa 2023, kun selvityksessä nousi esiin, että näissä olisi kehitettäviä teemoja. Huomattiin, että kirjojen representaatio oli kapeaa, myönteistä kohtaamista voisi lisätä ja leikit voisivat olla monipuolisempia.

Kehittäminen

Kehittäminen

- Puretaan auki selvityksen tulokset: missä arjen paikoissa on kehitettävää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta?
- Nimetään kehittämiskohteet, tavoitteet ja **-toimenpiteet**
- Pysytään mahdollisimman konkreettisella tasolla
- Aikataulut ja vastuuhenkilöt

Kehitä

Luo tasa-arvoisempaa ja yhdenvertaisempaa toimintaa

Vuorovaikutus ja ohjaus

Materiaalit, tilat ja lelut

Osallisuus

Häirinnän ennaltaehkäisy ja puuttuminen

Kehitä

Huoltajien kohtaaminen

Kehitä

Pohdittavaksi

- Saavatko kaikki lapset myönteistä huomiota? Kuka jää ilman huomiota? Kenelle kasaantuu negatiivinen huomio? Vaikuttaako lapsen sukupuoli, ihonväri tai kyvykkyys kehujen sisältöön?
- Kuka saa äänensä kuuluviin? Miten jaatte puheenvuoroja?
- Mieti sanoja, joilla voit korvata turhan tytöttelyn ja pojittelun. Esimerkiksi kaverit, muruset tai lasten nimet toimivat hyvin monessa tilanteessa!
- Mieti sanoja, joilla puhut lapsista. Kun esimerkiksi puhut maahan muuttaneista lapsista, onko tarpeen korostaa, että he ovat maahan muuttaneita? Kuvaile ja tue aina toimintaa, älä taustaa. Jos kyse on siitä, että lapsi tarvitsee tukea kielen oppimiseen, puhu siitä, älä lapsen ominaisuuksista tai taustasta.
- Tarkastele omaa puhettasi: puhutteletko lapsia esimerkiksi heidän sukupuolensa perusteella? Miksi? Yhdistätkö puheessasi leluja, leikkejä, värejä ja käyttäytymismalleja tietyille sukupuolelle kuuluvaksi? Miten voisit välttää tämän?
- Tartu lasten pieniinkin aloitteisiin puhua sukupuolista, ihonväreistä, vammaisuudesta ja muista normeista. Puutu lasten stereotyyppisiin tai loukkaaviin kommentteihin, kuten "vaaleanpunainen on tyttöjen väri"

Kehitä

Toimintavinkit

- Lapsia voi ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun kuvien avulla. Lapset voivat valita eri-
laista tekemistä valmiista kuvista esimerkiksi seuraavalle viikolle tai piirtää tai leikellä ku-
via toivomastaan toiminnasta. Katso esimerkiksi Papunetin kuvapankki.
- Kerää lapsilta palautetta toiminnasta haastattelemalla tai esimerkiksi hymynaamojen,
peukkujen tai kuvien avulla.
- On aikuisten vastuulla huolehtia arjen hallinnasta ja lasten mahdollisuuksista kokea osalli-
suutta ja turvallisuutta. Siksi esimerkiksi hiljaisten lasten ei tule rauhoittaa liian äänekkäitä
tai viljejä tilanteita laittamalla heitä istumaan niiden väliin, jotka metelöivät.
- Puhu rohkeasti ihonväreistä. Minkä värisiä me olemme? Jos päiväkodissa ei ole ruskeita
tai mustia nukkeja tai muutenkaan puhuta väristä, lapset eivät uskalla sanoa ääneen
omaa ihonväriään. Siksi on tärkeää uskaltaa sanoa, minkä värisiä olemme. Myös valkoi-
nen on väri.
- Tue vuorovaikutuksellasi lapsia ja perheitä, jotka opettelevat suomen kieltä: havainnollista
puhetta ilmeillä, näyttämällä tai piirtämällä. Tarvittaessa puhu hitaammin ja suosi helposti
ymmärrettäviä ilmaisuja. Kysy, ymmärsikö keskustelukumppani viestisi. Kun sinun vuorosi
on kuunnella, keskity kuuntelemaan. Vähennä omaa puhettasi ja pidä taukoja. Seuraa
keskustelukumppania ja seuraa myös hänen eleitään ja ilmeitään ja vastaa niihin. Esitä
tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä ja sanoita äänen, miten ymmärsit asian. Ole herkkä
keskustelukumppanin pienillekin eleille ja tartu niihin.

Kehitä

Lisää toimintavinkkejä

- [Folkhälsan: Keskustelumateriaali normien rikkomisesta; sisältää valokuvia ja ke...](#)
- [Linnéa Johansson: Normeja rikkovia värityskuvia](#)
- [Näkövammaisten liitto: Toimiva ja esteetön leikkipuisto](#)
- [Saamelaiskäräjät: Saamelaistietoa opetukseen](#)
- [Sue Nuenke: Normeja rikkovia värityskuvia](#)
- [Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus: Materiaalia lapsille](#)
- [Tampereen kaupunki: Tukikeinoja motoriseen levottomuuteen.](#)
- [Tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi: Ikäinventaario](#)
- [Tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi: Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely](#)

Ennakkoasenteita ehkäisevät toimintatavat

Lapset oppivat aikuisilta, vertaisilta ja kulttuurista ihmisten välisistä eroista, kuten etnisestä taustasta, sukupuolesta, kyvykkyydestä ja yhteiskuntaluokasta. Lapset omaksuvat ennakkoluuloja tarkkailemalla aikuisten toimintaa ja sitä, mistä aikuiset puhuvat ja mistä he eivät puhu, mutta ilmaisevat ajatuksiaan kehollaan tai muilla reaktioillaan. Lapset pystyvät myös luomaan sosiaalisia järjestyksiä, jotka edistävät syrjintää ja ennakkoluuloja. Jo varhaiskasvatuksessa lapsi luo ymmärrystä ihmisten välisistä sosiaalisista suhteista ja eri kulttuureista, joten henkilöstöllä tulee olla taitoa käsitellä näitä teemoja lasten kanssa. Tietoa ja taitoa toimia ennakkoluuloja vastaan tarvitsevat etenkin ne lapset, henkilöstö ja huoltajat, jotka mahtuvat vallitseviin normeihin.

Voidaankin puhua ennakkoasenteita ehkäisevistä toimintatavoista (anti-bias education). Teemaa voi lähestyä neljällä tavoitteella, joita voi harjoitella varhaiskasvatuksessa muun muassa tilanteissa, joissa lapset kinastelevat lelusta tai siitä, kuka saa tulla mukaan leikkiin, kiusaamistilanteissa tai kun kirjassa, lauluissa tai lasten tai aikuisten puheissa näkyy haitallisia stereotypioita.

1. Henkilöstö tukee jokaisen lapsen kehittymistä tiedostavaksi, itsevarmaksi ja yksilölliseksi persoonaksi. Lapsilla on sanoja, joilla kuvata itseään ja muita kunnioittavilla tavoilla. Jokainen lapsi on ylpeä omasta taustastaan ja perheestään.
2. Henkilöstö tukee lapsia empaattisiin kohtaamisiin moninaisten ihmisten kanssa. Lapset osaavat nimetä millä tavalla he ovat samaan aikaan erilaisia ja samanlaisia toistensa kanssa. Vaikka olemme kaikki erilaisia, löytyy meistä kaikista myös paljon yhteistä. Suomalaista monikulttuurisuuskasvatusta on kritisoitu siitä, että sen avulla on nimenomaan vahvistettu ih-

Kehittämisesimerkki: antirasismikoulutus henkilökunnalle

Antirasismi

Antirasismi on aktiivista ja tietoista toimintaa kaikkia rasismien muotoja vastaan. Tavoitteena on vähentää etnistä syrjintää, syrjivien käytäntöjen vaikutuksia ja kielteisiä ennakkoluuloja. **Antirasistisen ajattelun ja toiminnan kautta pyritään tunnistamaan etuoikeuksia ja analysoidaan, kuinka ne ohjaavat omaa toimintaa.** Samalla tunnistetaan ja puututaan rasismiin ja puretaan yhteiskunnassa vallitsevia rasismia tuottavia tekoja, käytänteitä ja toimintamalleja.

Varhaiskasvatuksessa antirasismi voi näkyä siten, että **henkilöstö koulutautuu antirasismista ja perehtyy rasismien eri muotoihin**, jotta voi tunnistaa ja purkaa niitä sekä omassa että koko yksikön ajattelussa ja toiminnassa. Antirasismi on jatkuva oppimisprosessi, johon tarvitaan niin tietoa, taitoa ja tunnetta. Lisäksi tarvitaan myös aikaa ja mahdollisuuksia ajatella ja toimia toisin.

Kehittämisvaihe lomakkeessa

Kehitettävä teema	Tavoite	2. Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu, vastuhenkilö, milloin arvioidaan
Kehut ja myönteinen kohtaaminen	Jokainen lapsi saa päivittäin positiivista huomiota, kehut eivät ole sukupuolittuneita	Tehdään myönteisen kohtaamisen harjoitusta 2 x viikko. Jokaiselle lapselle positiivista huomiota päivittäin, seurataan vihkon avulla. Suunnitellaan paremmin iltapäivää, jossa paljon negatiivista huomiota.	Tammi-huhtikuu: Paju aikatauluttaa harjoitukset. Kirsi ottaa vihkon käyttöön, kaikki täyttävät sitä.
Kirjojen representaatio	Kirjat antavat samaistumis-mahdollisuuksia monenlaisille lapsille	Etsitään kirjoja, joissa moninaisia perheitä, erivärisiä ihmisiä, vammaisia hahmoja, syrjivien normien rikkomista. Lainataan kirjastosta, hankitaan omaksi mahdollisuuksien mukaan.	Riikka & Venla vastuussa iltapäivistä. Joni kokoaa kirjalistaa. Arvioidaan toukokuussa.
Leikki, leikkipaikat ja leikin ohjaaminen	Leikit muuttuvat monipuolisemmiksi Kielellistä tukea tarvitsevat lapset pääsevät enemmän mukaan suomea puhuvien lasten leikkeihin.	Muutetaan leikkipisteiden sijaintia ja sekoitetaan leluja. Tehdään leikin ja leikkikaverin arvontaa kerran viikossa. Panostetaan sukupuolisensitiiviseen ja monipuolisia ystävyyssuhteita tukevaan leikin ohjaukseen.	Tammi-huhtikuu: Riikka, lapsia osallistaen Kuisma Kaikki, Joni briiffaa ja seuraa koko kevään ajan Arvioidaan toukokuussa

Arviointi

Arviointi

- Ovatko toimenpiteet vaikuttaneet arkeen toivomallamme tavalla?
- Missä asioissa onnistuimme? Mikä tuntui haastavalta?
- Jatketaanko saman teeman parissa, vai voidaanko siirtyä uuteen?
- Havainnointia voi tehdä myös tässä vaiheessa
- Henkilöstön, lasten ja huoltajien osallistaminen

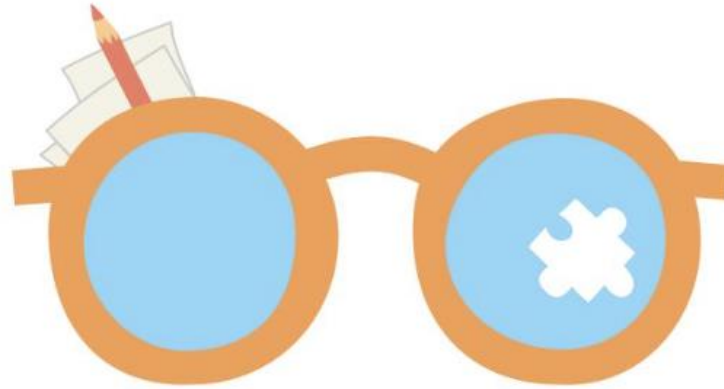
Arvioi

**Toiminnallinen tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuussuunnitel-
ma**

Selvitysmenetelmiä

Esimerkki: Miten antirasistinen työote näkyy työssä ja toiminnassa?

- Miten henkilöstö on ottanut käyttöön antirasismikoulutuksessa opittuja ja yhdessä sovittuja toimintoja?
- Miten nämä teot on toteutettu? Onko tunnistettu haasteita tai kehittämisideoita?
- Miten teot ovat vaikuttaneet toimintaan, toimintakulttuuriin ja lasten, henkilöstön ja huoltajien kokemuksiin varhaiskasvatuksesta?

Kehitettävä teema	Tavoite	2. Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu, vastuuhenkilö, milloin arvioidaan	3. Arvioinnin tulokset
Kehut ja myönteinen kohtaaminen	Jokainen lapsi saa päivittäin positiivista huomiota, kehut eivät ole sukupuolittuneita	Tehdään myönteisen kohtaamisen harjoitusta 2 x viikko. Jokaiselle lapselle positiivista huomiota päivittäin, seurataan vihkon avulla. Suunnitellaan paremmin iltapäivää, jossa paljon negatiivista huomiota.	Tammi-huhtikuu: Paju aikatauluttaa harjoitukset. Kirsi ottaa vihkon käyttöön, kaikki täyttävät sitä.	Lasten positiivinen kohtaaminen on juurtunut osaksi arkea hyvin. Iltapäivät sujuvat paremmin, seurataan vielä ja tarvittaessa kehitetään lisää syksyllä 2024.
Kirjojen representaatio	Kirjat antavat samaistumis-mahdollisuuksia monenlaisille lapsille	Etsitään kirjoja, joissa moninaisia perheitä, erivärisiä ihmisiä, vammaisia hahmoja, syrjivien normien rikkomista. Lainataan kirjastosta, hankitaan omaksi mahdollisuuksien mukaan.	Riikka & Venla vastuussa iltapäivistä. Joni kokoaa kirjalistaa. Arvioidaan toukokuussa.	Joni koonnut kattavat kirjallistan, joka jaettu koko taloon. Uudet hankinnat tehdään listasta ja kirjastoreissuilla lainataan vähintään 1 kirja listalta.
Leikki, leikkipaikat ja leikin ohjaaminen	Leikit muuttuvat monipuolisemmiksi Kielellistä tukea tarvitsevat lapset pääsevät enemmän mukaan suomea puhuvien lasten leikkeihin.	Muutetaan leikkipisteiden sijaintia ja sekoitetaan leluja. Tehdään leikin ja leikkikaverin arvontaa kerran viikossa. Panostetaan sukupuolisensitiiviseen ja monipuolisia ystävyyssuhteita tukevaan leikin ohjaukseen.	Tammi-huhtikuu: Riikka, lapsia osallistaen Kuisma Kaikki, Joni briiffaa ja seuraa koko kevään ajan Arvioidaan toukokuussa	Leikkipaikkoja järjestellään uudelleen taas ensi keväänä lasten kanssa, toimi hyvin ja lapset olivat innoissaan. Lasten leikit ja leikkikaverit monipuolistuneet hyvin, arvonta jää viikoittaiseen käyttöön. Leikin ohjausta tarpeen tarkastella ja kehittää vielä tulevana syksynä.

Arviointivaihe lomakkeessa

Muista nämä!

Pääsääntöisesti toimipaikka- tai ryhmäkohtaista*

Osa toiminnan muuta suunnittelua ja toteutusta

Selvityksen tekeminen kaiken pohjana

Konkreettisia toimenpiteitä

Kysymykset työyhteisön jatkuvassa keskustelussa

***Poikkeuksena perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos!

Varhaiskasvatus Varhaiskasvatus@oph.fi

Esiopetus Esiopetus@oph.fi

Nea Alasaari, Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, Naisasialiitto Unioni ry
projektipaallikko@naisunioni.fi

Anne Kolehmainen, Opetushallitus
anne.kolehmainen@oph.fi

